Haarlem

Gemeente Haarlem

Retouradres Postbus 511, 2003PB Haarlem

Aan de leden van de gemeenteraad

Datum	20 februari 2014
Ons kenmerk	CS/CC/2014/60969
Contactpersoon	P.C. de Kruijf
Doorkiesnummer	023-5113045
E-mail	pdekruijf@haarlem.nl
Onderwerp	Ontwikkeling begrotingskader 2014-2018

Geachte leden,

Het college wil u met deze brief informeren over mogelijke financiële ontwikkelingen en de mogelijke gevolgen daarvan voor de financiële meerjarenbegroting. Het college wisselt graag met u van gedachten over de inhoud van deze brief tijdens de vergadering van de commissie Bestuur op 6 maart a.s.

In de bestuurlijke planning&control kalender 2014 is voorzien, dat een voorlopig financieel beeld wordt besproken in de commissie Bestuur. Dit financieel beeld zal als leidraad kunnen dienen bij afwegingen voor het op te stellen coalitieakkoord na de verkiezingen en de Kadernota 2014.

De ontwikkeling van het begrotingskader dient in context te worden gezien. Omdat een nieuwe raadsperiode aanbreekt, verdient het aanbeveling kort terug te blikken op de afgelopen periode. Al bij de start van de nieuwe coalitie in 2010 werd zwaar weer voorzien. In het coalitieakkoord is afgesproken problemen niet naar de toekomst te verschuiven. Op grond van een verwachte 1% economische groei is een bezuinigingstaakstelling van € 35 miljoen ingezet over 5 clusters.
Er wordt met een investeringsplafond gewerkt, de organisatie is efficiënter gaan werken, er is bezuinigd op taken en subsidies en de woonlasten zijn verhoogd. Onder meer omdat de 1% economische groei niet werd gehaald, is tussentijds nog extra bezuinigd. Dit heeft tot een totale bezuinigingstaakstelling geleid van € 45,6 miljoen in 2018. Dit is exclusief de nog te voeren takendiscussie.
De geplande bezuinigingen tot en met 2013 bedroegen € 28,7 miljoen. Deze bezuinigingen zijn ook gerealiseerd.

Van de oorspronkelijke bezuinigingstaakstelling van € 35 miljoen moet in de periode tot en met 2018 nog € 5,6 miljoen gerealiseerd worden ten opzicht van 2014 (exclusief de lopende takendiscussie). De omvang van de begroting is dan ook teruggebracht van € 458 miljoen in 2009 naar € 420 miljoen in 2014. Dit is ook de reden geweest dat het college eerder heeft aangegeven dat verdere bezuinigingen

Haarlem

voor een sluitend meerjarenperspectief gevonden zullen moeten worden door een heroriëntatie op taken. De noodzaak bestaat door vermindering van taken nog eens € 10 miljoen aan lasten te verminderen.

In het voorlopige financiële kader zijn de ontwikkelingen opgenomen die zich hebben voorgedaan sinds het opstellen van de begroting 2014, zoals de doorwerking van de september-en decembercirculaire. Deze ontwikkelingen zijn concreet te ramen.
Daarnaast moet er in het financiële kader rekening gehouden worden met ontwikkelingen waarvan de gevolgen nog niet concreet kunnen worden geraamd (zoals bij het Sociaal Domein) of waarvoor nadere bestuurlijke besluitvorming vereist is, (bijvoorbeeld beleid met betrekking tot schuldreductie). Omdat hierin vaak keuzes te maken zijn, zijn deze ontwikkelingen gepresenteerd in de vorm van scenario's. Per onderdeel zijn de consequenties in een minimum en maximumvariant weergegeven, soms nog met een middenvariant. Hierin kunnen keuzes worden gemaakt. Om een totaalbeeld te kunnen vormen is dit vertaald:
- in een scenario waarin alle minimum-varianten zijn getotaliseerd. Deze variant vereist een pro-actieve en strakke sturing.
- in een scenario waarin de midden-varianten zijn getotaliseerd. Deze variant kenmerkt zich meer als een gematigde sturing, meer op het moment zelf.
- in een scenario waarin de maximum-varianten zijn getotaliseerd. Deze variant kenmerkt zich door een meer losse sturing achteraf.

Ook is aangegeven of een ontwikkeling door externe oorzaken tot stand komt (geel gearceerd) of door interne oorzaken.

Uiteindelijk zal, afhankelijk van de te maken keuzes, het financieel kader zich bewegen tussen een minimaal en maximaal scenario. Tegenhanger daarvan zijn de dekkingsmaatregelen die getroffen moeten worden om tot een sluitende meerjarenbegroting te komen. De verwachte financiële ontwikkelingen laten in alle scenario's de noodzaak zien van een minimale opbrengst uit de takendiscussie van € 10 miljoen structureel.

Het financiële beeld is nog gebaseerd op loon-en prijspeil van 2014. Als eind februari het CPB de Macro Economische Verkenningen uitbrengt, wordt een nadere inschatting gemaakt van de ontwikkeling van de loonkosten en inflatie. De meerjarenbegroting wordt hieraan nog aangepast. Voor het uitbrengen van de Kadernota 2014 wordt ook een nieuwe jaarschijf 2019 aan de meerjarenbegroting toegevoegd.

I. Algemeen

1.1 Economische vooruitzichten 2014 e.v.

In december heeft het Centraal Planbureau de decemberraming 2013 uitgebracht en de economische vooruitzichten 2014. Ten opzichte van de vorige raming, uitgebracht op Prinsjesdag, zijn de verschillen klein.

Het jaar 2013 werd gekenmerkt door economische krimp, oplopende werkloosheid, hoge inflatie en een overheidstekort dat onder meer dankzij een incidentele meevaller (opbrengst telecomveiling) in de buurt van de Europese norm van 3% is gebleven. Maar economisch herstel zet voorzichtig in.

De voorzichtige groei van het bruto binnenlands product (bbp) van 0,1% in het derde kwartaal van 2013 zet zich voort in 2014. Naar verwachting groeit het bbp in 2014 bescheiden met 0,5%. Het wordt een jaar van licht economisch herstel, maar de werkloosheid stijgt nog wel verder van 6,75% naar 7,5% van de beroepsbevolking. Het CBS constateerde eind januari al een percentage van 8,5%. Herstel op de arbeidsmarkt is nog niet te verwachten, omdat de vraag naar arbeid met vertraging reageert op aantrekkende productiegroei. Bovendien neemt de werkgelegenheid bij de overheid en in de zorgsector af.
De inflatie wordt geraamd op 1,5% (tegen 2,5% in 2013).

Het begrotingstekort was voorzien op 3,1%, maar stijgt in 2015 naar 3,3%. In 2014 wordt het tekort gedempt door omvangrijke bezuinigingen en lastenverhogingen uit het regeerakkoord, het lenteakkoord en het € 6 miljard-pakket van het afgelopen najaar.

Uit deze vooruitzichten vloeit een beeld voort dat de neerwaartse spiraal in 2014 wordt gestabiliseerd, maar dat echt economisch herstel zich op zijn vroegst in 2015 aandient. Een groei van bestedingen en een stijging van belastinginkomsten.

Dit beeld past ook goed in de Kondratieff-cyclus. De Russische econoom observeerde cycli, die hij verdeelde in vier perioden, die hij de namen lente, zomer, herfst en winter gaf. De winter is de liquidatie en afbraakfase van een periode van hoogconjunctuur, die we einde vorige eeuw hebben opgebouwd. Met het knappen van de internetzeepbel in 2001 diende de economische herfst zich aan. In 2008 – met o.m. de val van de bank Lehman Brothers – ging de internetzeepbel over in een banken en economische crisis, ofwel de winter in termen Kondratieff.
De Kondratieff-winter heeft ook iets moois, de wetenschap dat na elke winter een voorjaar en zomer volgt. Een potentieel nieuwe golf, aangedreven door nieuwe technologie (biotechnologie, nanotechnologie en alternatieve energie) kondigt de lente aan. De revenuen hiervan zullen nog enkele jaren op zich laten wachten.

1.2 Betekenis van economische ontwikkelingen voor Haarlem

Hoewel een kentering zichtbaar wordt, kan niet worden geconcludeerd dat Haarlem hiervan al in de eerstkomende jaren kan profiteren. De gevolgen van economische groei of recessie, die op rijksniveau zichtbaar wordt, vloeit met een vertraging van enkele jaren door naar ontwikkeling op lokaal niveau. Pas als de (belasting)baten op rijksniveau stijgen, kunnen – op termijn – de rijksuitgaven weer iets stijgen, waardoor ook de gemeentefondsuitkering weer kan stijgen.
Dit effect is ook bij de uitgaven merkbaar. Eerst stijgen de kosten van het rijk vanwege een hogere werkloosheid, dit werkt later door in hogere lasten van de gemeente van bijstand en kosten van participatie. Voor 2014 loopt de werkloosheid

nog op. De verwachting is daarom dat de komende jaren de kosten van bijstand en participatie niet zullen afnemen.
Daarnaast moet rekening gehouden worden met de financiële consequenties van de drie grote decentralisaties op het gebied van het sociaal domein. Hoe kan invulling worden gegeven aan nieuwe taken waarop bij overdracht fors is gekort? Eerst vanaf 2015 kan hier ervaring mee worden opgedaan. Er zijn naar verwachting zeker twee tot drie jaar nodig om goed opdrachtgeverschap te kunnen invullen.

Uit de hiervoor geschetste ontwikkelingen vloeit de verwachting voort dat de periode 2015-2017 nog niet gunstig is voor de financiële ontwikkeling op lokaal niveau. Mogelijk dat vanaf 2018 weer van een groeiverwachting kan worden uitgegaan. Geadviseerd wordt van een behoedzame groeiverwachting uit te gaan van tussen de 0,5% en 2%:

jaar	inschatting
2014	0,5% - 1%
2015	0,5% - 1,5%
2016	1% - 1,5%
2017	1%- 2%
2018	1,5% - 2%

Een dergelijke groeiverwachting kan niet één op één worden vertaald naar Haarlemse budgetten. Het meest direct heeft de groeiverwachting invloed op de accressen van de algemene uitkering. Binnenkort worden de cijfers uit het Centraal Economisch Plan verwacht. Daaruit wordt afgeleid welke prijsontwikkeling geraamd wordt. De algemene uitkering zal voor de kadernota worden herberekend met inachtname van deze uitkomsten en gebaseerd op een behoedzame groeiverwachting.

In meer indirecte zin heeft de economische groei invloed op de baten van de gemeente voor wat betreft de bouwleges, de OZB, huurinkomsten en de mogelijkheden tot verkoop van onroerende zaken.
Qua lasten heeft de economische groei met name invloed op de werkloosheid en uitkeringen van de gemeente en op aanbestedings- en inkoopresultaten.

1.3 Afspraken coalitie akkoord 2010-2104

Deze raadsperiode zijn de volgende afspraken gemaakt:

- Haarlem blijft financieel gezond
- Geen problemen doorschuiven naar de toekomst
- Bezuinigingen t/m 2018 waren gebaseerd op 1% economische groei
- Gezonde financiële positie is actief schuldenlast verminderen

Dit resulteerde in een bezuinigingstaakstelling van € 35 miljoen tot en met 2018.

Haarlem

In 2012 was een herijking voorzien, met name om te toetsen of, bij een meevallende economische groei, de bezuinigstaakstelling verminderd kon worden.
De herijking wees uit dat er in 2013 en 2014 nog tweemaal € 8 miljoen extra bezuinigd moest worden.

Omdat er een nieuwe raadsperiode 2014-2018 aanbreekt, ontstaat er ook een nieuw ijkpunt voor de bezuinigingstaakstelling, te weten het jaar 2014. Het is wel van belang daarbij in ogenschouw te nemen welke bezuinigingstaakstelling al is gerealiseerd en welke taakstellingen tot en met 2018 nog moeten worden gerealiseerd binnen het bestaande meerjarenkader:

De bezuinigingstaakstelling 2014-2018 kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1 miljoen

in mln	2014	2015	2016	2017	2018
Bijgestelde bezuinigingsopdracht 2014-2018	40,0	36,2	38,0	42,1	45,6
Opbrengst takendiscussie		10,0	10,0	10,0	10,0
Bijgestelde bezuinigingsopdracht 2014-2018 inclusief takendiscussie	40,0	46,2	48	52,1	55,6

Toelichting:
De bezuinigingen (gemeten vanaf ijkpunt 2010) lopen op tot bijna € 56 miljoen.
De bezuinigingsopdracht omvat de taakstelling uit het coalitieakkoord (€ 35 miljoen), de doorwerking van de compenserende maatregelen 2014, de structurele doorwerking van de 2 x € 8 miljoen (conform Programmabegroting 2013) en de doorwerking van de aanvullende bezuinigingen, zoals afgesproken bij de Kadernota 2011 en 2013.
In de bijgestelde bezuinigingsopdracht is rekening gehouden met de niet-gerealiseerde taakstellingen van € 1,3 miljoen, oplopend tot € 2,3 miljoen in 2018. Deze zullen nog moeten worden gecompenseerd.

De gerealiseerde bezuinigingen over de periode 2011-2013 kunnen als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1 miljoen

Omschrijving	2011	2012	2013
totaal geplande bezuinigingen 2011-2013	13,3	12,1	28,7
gerealiseerde bezuinigingen 2011-2013	9,6	10,6	28,7

Toelichting:

- Zoals hiervoor al vermeld zijn niet alleen de € 35 miljoen maar alle dekkingsplannen in de telling meegenomen;

- In 2011 is de voorgenomen bezuiniging niet geheel gerealiseerd door een overschrijding in budgetten van beheer en onderhoud (is in latere jaren gecompenseerd).
- In 2012 is met name het extra afstoten van strategisch bezit (€ 1 miljoen.) niet gerealiseerd.
- In 2013 is de inkooptaakstelling (€ 1,3 miljoen.) en de bezuiniging op taakmutaties (€ 0,3 miljoen) niet gerealiseerd.

1.4 Ontwikkeling begrotingskader Haarlem

Algemeen
Voor 2014 is een sluitende begroting vastgesteld. Voor de jaren na 2014 is de begroting niet sluitend. Afgesproken is dat de opbrengsten uit een te voeren takendiscussie, waarvoor keuzepakketten zijn aangereikt hiervoor worden aangewend.

Mede door de economische krimp, zoals uiteengezet in paragraaf 1.2, is om tot een sluitende begroting voor 2014 te komen extra bezuinigd, zijn reserves aangesproken en zijn de woonlasten verhoogd. Daarnaast bestaat er voor 2015 e.v. nog veel onduidelijkheid over de financiële consequenties van de drie grote decentralisaties. Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat onze begroting minder flexibel is geworden om tegenvallers te kunnen opvangen. Deze overwegingen hebben geleid tot het advies van het college bij de Programmabegroting 2014 om ook daadwerkelijk de taakstelling van € 10 miljoen voor wat betreft de takendiscussie te realiseren.

Een gevolg van de drie grote decentralisaties is dat de samenstelling en de wijze van beïnvloedbaarheid van de begroting wijzigt. Door de decentralisaties neemt de omvang van de begroting ruim € 70 miljoen toe. Doordat de lasten van het Sociaal Domein voor een groot gedeelte bepaald worden door (open einde) regelingen, en lopende verplichtingen is de mate van beïnvloedbaarheid van deze lasten, zeker op korte termijn, beperkt. Als we het totale volume van de begroting – op korte termijn - toch willen verminderen, zullen budgetten op andere beleidsterreinen daardoor eerder aangesproken kunnen worden.

Dit kan worden geïllustreerd aan de hand van de volgende grafieken, ontleend aan de begroting 2014.

In de eerste grafiek valt de samenstelling van de begroting af te lezen naar beleidscluster. In de tweede grafiek is de verschuiving waarneembaar van fysiek naar sociaal gerelateerd, als rekening wordt gehouden met de extra lasten van het Sociaal Domein (waar uiteraard een rijksvergoeding tegenover staat):

Haarlem

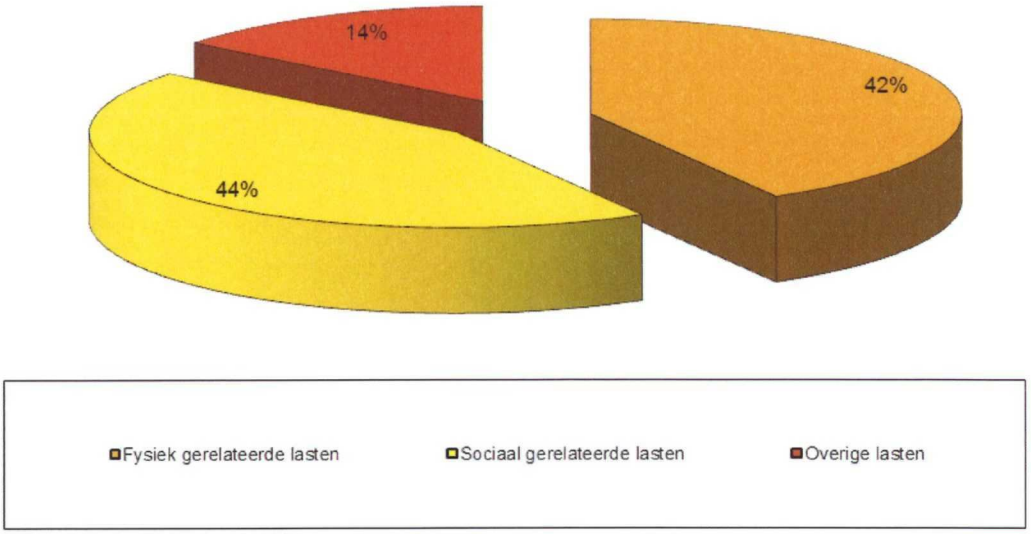

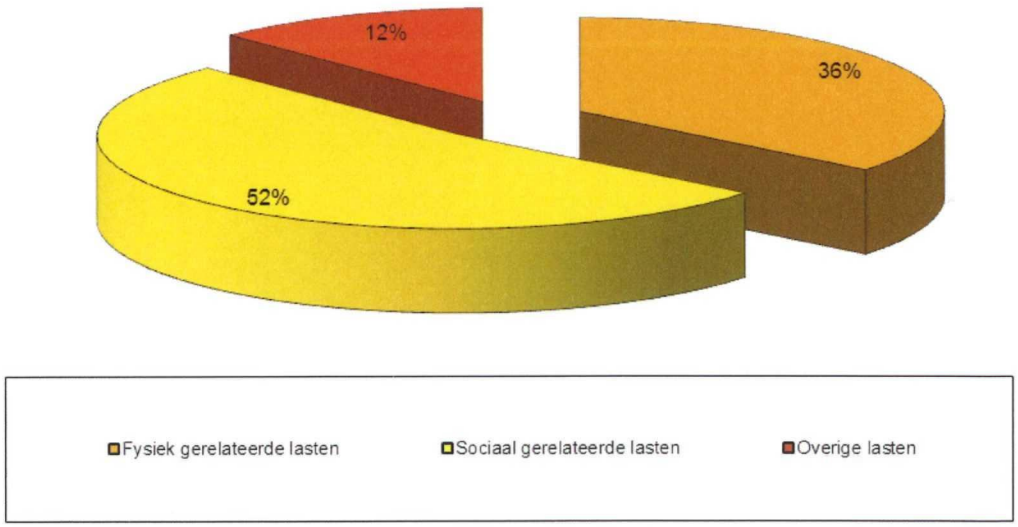

De groei van het Sociaal Domein gaat relatief ten koste van de overige domeinen. Als het uitgangspunt rijksbudget is werkbudget niet wordt gerealiseerd zal dit ten koste gaan van de bestedingsruimte in de overige clusters, mede omdat reserves en hogere belastingbaten de afgelopen jaren al zijn ingezet om de begroting sluitend te

maken en de voorzieningen in de stad zoveel mogelijk te ontzien. De meerjarenbegroting is hierdoor minder flexibel geworden. Dit wordt nog versterkt door de toename van het aandeel sociaal domein binnen de totale begroting.

Een tweede aandachtspunt bij de decentralisaties betreft de zogenaamde centrumfunctie. De insteek van het rijk bij de decentralisaties is dat de besteding en verantwoording via centrumgemeenten verlopen. Omdat vaak een gezamenlijke aanpak wordt vastgesteld, wordt het sturen op het Haarlemse deel, bij toe -of afname van de rijksbudgetten, ook moeilijker.

specifiek
Voor de ontwikkeling van het begrotingskader is het vereist op een aantal deelterreinen de ontwikkelingen uit te lichten en te bezien of er aanvullende afwegingen moeten plaatsvinden om - zeker aan de vooravond van een nieuwe raad en een nieuw coalitieakkoord, - tot een sluitende meerjarenbegroting te komen, waarbij niet direct iedere tegenvaller tot aanvullende bezuinigingen hoeft te leiden. Dit kan worden bereikt door een reële inschatting van toekomstige ontwikkelingen via scenario's en door in de meerjarenbegroting enige marge voor tegenvallers in te bouwen.

De cijfers die opgenomen zijn in het begrotingskader zijn gebaseerd op de huidige meerjarenraming en nog in prijzen van 2014. Ook de raming uit het gemeentefonds is gebaseerd op aannames van het rijk zelf. De cijfers zijn dus nog niet aangepast aan veronderstellingen ten aanzien van de economische groei, voorzover die al één op één in de begroting kunnen worden vertaald.

Haarlem

II. Begrotingskader 2014-2018

2.1 Basis begrotingskader

De basis van de ontwikkeling van het begrotingskader wordt gevormd door de huidige meerjarenraming, zoals opgenomen in de programmabegroting 2014:

	Meerjarenraming					*bedragen x € 1.000*
	Omschrijving	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
	Meerjarenraming 2014-2018 volgens begroting 2014 (blz. 31)	**-60 v**	**5.840 n**	**1.915 n**	**888 n**	**1.760 n**

In basis is de meerjarenbegroting na 2014 niet sluitend. De grootste financiële hobbel betreft de jaarschijf 2015. De huidige meerjarenraming loopt tot en met 2018. Bij de Kadernota 2014 wordt de jaarschijf 2019 toegevoegd.

2.2 Aanpassing begrotingskader aan ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan

Sinds het opstellen van de begroting 2014 hebben zich ontwikkelingen voorgedaan, die nog niet verwerkt zijn in het begrotingskader en niet beïnvloedbaar zijn.

	Ontwikkeling begrotingskader					
	Meerjarenraming					*bedragen x € 1.000*
	Omschrijving	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
	Onderbouwd					
a	Structurele doorwerking BERAP 3	39 n	19 n	-2 v	-22 v	-42 v
b	Structurele doorwerking belastingvoorstellen	390 n	390 n	390 n	390 n	390 n
c	Lagere OZB-baten verzorgings-en verpleeghuizen	440 n	440 n	440 n	440 n	440 n
d1	Doorwerking september-circulaire	-25 v	-127 v	364 n	27 n	865 n
d2	Doorwerking december-circulaire	700 n	-1.100 v	-1.300 v	-1.500 v	-1.500 v
e	Duinwijckhal	52 n	52 n	52 n	52 n	52 n
f	Structurele doorwerking jaarrekening 2013	pm	pm	pm	pm	pm
	Totaal	1.596 n	-326 v	-56 v	-613 v	205 n

Externe ontwikkelingen zijn geel gearceerd

Haarlem

Toelichting

Ad a. Vloeit voort uit **bestuursrapportage-3** zoals vastgesteld door de raad op 19 december 2013.

Ad b. Vloeit voort uit het raadsbesluit **Haarlemse belastingvoorstellen** van 19 december 2013

Ad c. Als gevolg van een uitspraak van de Hoge Raad vallen verzorgings- en verpleeghuizen in veel gevallen onder de categorie woningen i.p.v. niet-woningen. Hierdoor vervalt de gebruikersheffing en ook het tarief van woningen is lager. Hierdoor derft de gemeente € 440.000 aan **OZB-opbrengst**.
Dit is eind november door Cocensus berekend.

Ad **September**- en **Decembercirculaire** Over de September-circulaire is de raad afzonderlijk geïnformeerd en over de decembercirculaire wordt binnenkort een notitie uitgebracht.

Ad e. **Duijnwijckhal**. Hierover is een afzonderlijk besluit door het college genomen en voorgelegd aan de raad.

Ad f. **Structurele doorwerking jaarrekening 2013**: Pas bij afronding jaarrekening bekend.

2.3. Aanpassing begrotingskader aan toekomstige ontwikkelingen

Het begrotingskader moet eveneens rekening houden met andere toekomstige ontwikkelingen, die van invloed kunnen zijn op het financiële kader, maar waarvan de financiële consequenties nog niet bekend zijn of nog niet concreet genoeg uitgewerkt.
Hiervan kunnen grofweg twee categorieën worden onderscheiden:

a. Ontwikkelingen die op ons afkomen, maar waarvan de financiële consequenties nog onduidelijk zijn (maar wel onontkoombaar), zoals het Sociaal Domein.
b. Ontwikkelingen die gewenst en of noodzakelijk zijn, maar waar nog een vrije keuze in gemaakt kan worden, zoals de reductie van de schuldenlast.

Op basis van deze afwegingen zijn de volgende toekomstige ontwikkelingen in het kader – ter afweging – opgenomen:

Haarlem

Ontwikkeling begrotingskader

Meerjarenraming *bedragen x € 1.000*

	Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
	Meerjarenraming 2014-2018 volgens begroting 2014 (blz. 31)	**-60 v**	**5.840 n**	**1.915 n**	**888 n**	**1.760 n**
	Inschatting					
g	Ophogen ruimte voor investeringen binnen het investeringsniveau				461 n	1.762 n
h	Scenario 1: Dekking bekostiging hogere lasten Paswerk uit participatie budget					
	hogere lasten Paswerk	0	830 n	950 n	1.250 n	1.500 n
	dekking t.l.v. participatiebudget	0	-830 v	-950 v	-1.250 v	-1.500 v
	Scenario 2: Maximum variant : Bekostiging GR Paswerk uit algemene middelen	0	830 n	950 n	1.250 n	1.500 n
i	Wijziging bekostiging onderhoud onderwijsvoorziening	0				
	Minimum-variant € 400.000	0	400 n	400 n	400 n	400 n
	midden-variant € 800.000	0	800 n	800 n	800 n	800 n
	Maximum-variant € 1.200.000	0	1.200 n	1.200 n	1.200 n	1.200 n
j	Bezuiniging VRK					
	nog te realiseren bezuinigingen	0	100 n	285 n	400 n	761 n
	scenario 1: VRK realiseert bezuinigingen	0	-100 v	-285 v	-400 v	-761 v
	scenario 2: VRK realiseert voor 50% bezuinigingen	0	-50 v	-145 v	-200 v	-380 v
	scenario 3: VRK realiseert bezuinigingen niet	0	0 v	0 v	0 v	0 v
k	Scenario 1 sociaal domein (minimum-variant)	0	0 n	0 n	0 n	0 n
	Scenario 2 sociaal domein		5.000 n	4.000 n	3.000 n	2.000 n
	Scenario 3: sociaal domein		10.000 n	8.000 n	6.000 n	4.000 n
l	Scenario's schuldreductie					
	scenario 1 minimum-variant	0	2.500 n	2.500 n	2.500 n	2.500 n
	scenario 2 midden-variant	0	5.000 n	5.000 n	5.000 n	5.000 n

	scenario 3: maximum-variant	0		7.500	n	7.500	n	7.500	n	7.500	n
m	Organisatie ontwikkeling en frictielasten			xx	n	xx	n	xx	n	xx	n
n	Kostenontwikkeling bovenformatieven	0		pm	n	Pm	n	Pm	n	Pm	n
o	Wegvallende rijksbaten bodem en ISV										
	scenario 1: minimum-variant	0		0		0		0		0	
	scenario 2: midden-variant	0		1.000	n	1.000	n	1.000	n	1.000	n
	scenario 3: maximum-variant	0		2.000	n	2.000	n	2.000	n	2.000	n
p	Baten uit Wabo en huren en pachten	0		Pm	n	Pm	n	Pm	n	Pm	n
q	Herijking gemeentefonds										
	scenario 1: voordeelgemeente	0			v	-750	v	-750	v	-750	v
	scenario 2: neutrale gemeente	0		0		0		0		0	
	scenario 3: nadeelgemeente	0				1.500	n	1.500	n	1.500	n
r	Niet realiseren taakstellingen										
	scenario 1: minimum-variant	0		1.500	n	1.500	n	1.500	n	1.500	n
	scenario 2: midden-variant	0		2.000	n	2.000	n	2.000	n	2.000	n
	scenario 3: maximum-variant	0		2.500	n	2.500	n	2.500	n	2.500	n
	Minimum-variant interne factoren	0	n	4.000	n	4.000	n	4.500	n	5.500	n
	Minimum-variant externe factoren	0	n	500	n	-500	v	-500	v	-500	v
	Midden-variant interne factoren	0	n	10.500	n	8.000	n	8.500	n	9.500	n
	Midden-variant externe factoren	0	n	6.000	n	5.000	n	4.000	n	3.000	n
	Maximum-variant interne factoren	0	n	12.000	n	12.000	n	12.500	n	14.000	n
	Maximum-variant externe factoren	0	n	12.000	n	12.000	n	11.000	n	9.000	n

Externe ontwikkelingen zijn geel gearceerd

Toelichting

Ad g. **Investeringen**
Het investeringsvolume in de meerjarenraming neemt af. Dit heeft grofweg drie oorzaken:

a. In de periode 2005-2008 is een piek aan investeringen gedaan vanwege de uitvoering van het strategisch huisvestingsprogramma onderwijs, de bouw van een nieuw stadskantoor en de uitvoering van het Gemeentelijk rioleringsprogramma.

b. Als één van de maatregelen om de schuldenlast op termijn terug te brengen is een investeringsplafond ingesteld. Dat wil zeggen dat er niet meer geïnvesteerd mag worden dan aan kapitaallasten vrijvalt. Dit zet uiteraard een rem op met name uitbreidingsinvesteringen.
c. Niet op alle terreinen zijn vervangingsinvesteringen goed in beeld.

In de jaren 2017 en 2018 is er nu ruimte onder het investeringsplafond van resp. € 461.000 en € 1.762.000. Juist omdat niet alle vervangingsinvesteringen volledig in beeld zijn, wordt deze ruimte ingebracht in de financiële kaderstelling waardoor dekking ontstaat voor mogelijk noodzakelijke vervangingsinvesteringen in 2017 e.v.

De ruimte ten aanzien van het investeringsplafond wordt berekend aan de hand van vrijvallende kapitaallasten. Dit is in bijgaande grafiek weergegeven. Hieruit blijkt dat de lasten na 2017 lager zijn dan het plafond.

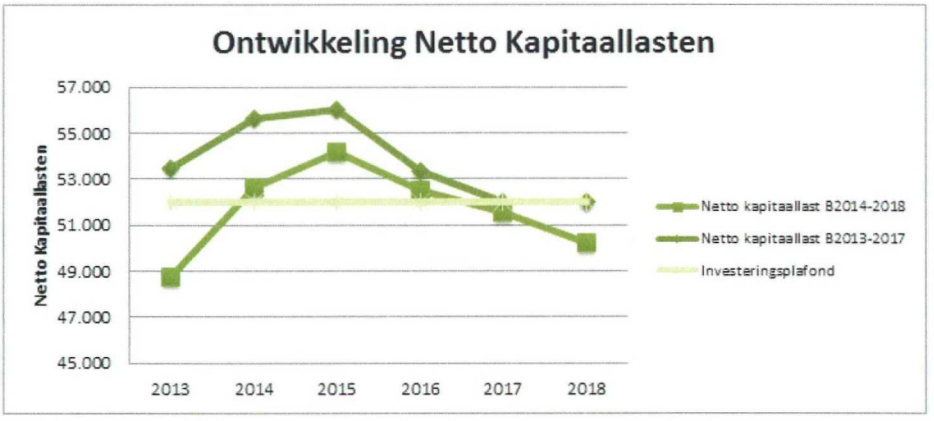

Ad h. Voor **Paswerk** worden in de periode 2015-2019 tekorten voorzien. De hier vermelde bedragen zijn gebaseerd op het advies van de werkgroep "Participatiewet en de rol van paswerk", opgesteld i.s.m. Berenschot (nov/dec 2013). Het betreft een prognose, een inschatting op basis "variant 5".
Het tekort betreft het Haarlems aandeel van 83%. (scenario 2).

Het opvangen van tekorten vraagt om bestuurlijke keuzes. Daarom zijn er twee scenario's voorgelegd.
Scenario 1
Paswerk maakt onderdeel uit van het Sociaal Domein. In die zin geldt het uitgangspunt rijksbudget is werkbudget. In scenario 1 worden de hogere lasten gedekt door een evenredige verlaging van het participatiebudget. Dit leidt tot minder re-integreren en kans op meer bijstandscliënten. De mogelijke hogere lasten van bijstand kunnen niet één op één worden berekend en zijn daarom vooralsnog pm opgenomen.

In scenario 2 worden de hogere lasten van Paswerk geheel ten laste van de algemene middelen gebracht, hetgeen leidt tot een verslechtering van het begrotingskader.

Ad i. Betreft wijziging van de bekostiging **onderhoud onderwijsvoorziening** uit de algemene uitkering uit het gemeentefonds (zie afzonderlijke notitie, bijlage 2). Voor de scenario's geldt dat hoe meer middelen beschikbaar voor onderhoud worden aangewend, hoe groter het beslag op de algemene middelen.

Ad j: In het coalitieakkoord is opgenomen dat de gemeentelijke bijdragen aan de verbonden partijen in 2018 met 18 % verminderd zullen worden. Voor de **VRK** is deze taakstelling voor latere jaren nog niet ingevuld. Het college heeft opdracht gegeven aan de VRK om nog voor de Kadernota aan te geven wat reële bezuinigingsmogelijkheden zijn. Vooralsnog zijn drie scenario's uitgewerkt, waarbij de bezuiniging al dan niet (gedeeltelijk) wordt gerealiseerd.

Ad k: **Sociaal domein**: Uitgangspunt is rijksbudget is werkbudget. Het rijksbudget voor 2015 kan bij benadering worden berekend op € 70 miljoen, terwijl het rijk daar oorspronkelijk € 90 miljoen voor ter beschikking had, ofwel een bezuiniging van 22%. In het meerjarenkader is nog geen rekening gehouden met de baten en lasten van het sociaal domein. Zolang het werkbudget gelijk is aan het rijksbudget, hoeft er ook geen rekening gehouden te worden met financiële consequenties in het meerjarenkader. Gelet op de ingevoerde rijkskorting van 22% (gemiddeld over het totale deelfonds) bij aanvang in 2015 is het de vraag of we er als gemeente in slagen om direct al de volledige korting te kunnen opvangen.

Robert 't Hart van het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement heeft het verband tussen de bestuurlijke transitie, inhoudelijke transitie en organisatorische transitie in een curve uitgedrukt wat dit voor de gewenste besparingen betekent. Hieruit valt af te lezen dat de besparingen pas enkele jaren na 2015 gerealiseerd gaan worden. Dit is ontwikkeld samen met het Zijlstra-instituut verbonden aan de VU. Inzicht en resultaat zijn tot stand gekomen door onderzoek in wisselwerking met de praktijk.

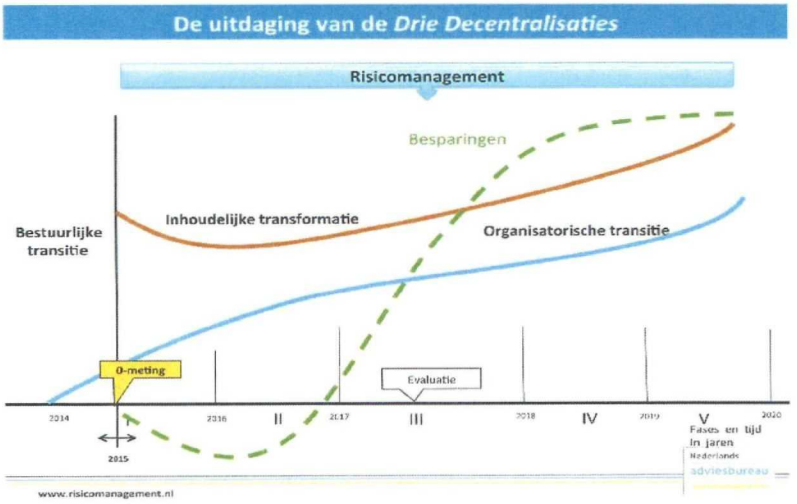

Op basis van dat uitgangspunt kunnen scenario's uitgewerkt worden waarbij de beleidsdoelstelling rijksbudget = werkbudget het uitgangspunt is, maar waarbij rekening wordt gehouden dat die doelstelling, gegeven de forse bezuinigingen bij de start van de decentralisaties, later wordt gerealiseerd

Daarom zijn voor het Sociaal Domein 3 scenario's uitgewerkt, te weten:

- Scenario 1: Rijksbudget is direct werkbudget;
- Scenario 2: In 2015 wordt 75% van de rijkskorting ingevuld en er wordt gefaseerd (5% per jaar) toegegroeid naar rijksbudget is werkbudget;
- Scenario 3: In 2015 wordt 50% van de rijkskorting ingevuld en er wordt gefaseerd (10% per jaar) toegegroeid naar rijksbudget is werkbudget;

Bij de kadernota zal een afweging voorliggen welk scenario opgenomen gaat worden in het begrotingsbeeld. Deze afweging is omgeven door onzekerheid. In de maart- en meicirculaire zal steeds meer duidelijkheid komen over het rijksbudget per decentralisatie dat naar gemeenten wordt overgeheveld. Ook zal er meer zicht zijn op de transitiebudgetten die het rijk beschikbaar stelt. Over de daadwerkelijke uitgaven en de betekenis van open einde regelingen voor de budgetbeheersing is bij de kadernota geen informatie voorhanden. De hoofdafweging zal gaan over de beheersbaarheid van de budgetten en het inschatten van het risico van budgetoverschrijding. Tegenover het risico van overschrijding staat de afweging om een reserve sociaal domein te gaan vormen. Daar een reserve niet negatief mag staan zal het deel van de begroting dat betrekking heeft op het sociale domein met de te vormen reserve sociaal domein een gesloten systeem zijn. Daarbij gelden twee kanttekeningen. Allereerst zal de praktijk moeten uitwijzen of het rijk een realistische opgave neerlegt in beleidsmatige en budgettaire zin. Indien er sprake is van een niet realistische opgave bij aanvang, dan zal het collectief van gemeenten daar gesprek met het rijk over aangaan, met de vraag om 'start'-compensatie. De tweede kanttekening is dat het gesloten systeem van de gemeente zich dient aan te sluiten op het bijzondere karakter dat het sociaal deelfonds binnen de algemene uitkering gaat krijgen. Niet eerder dan in de meicirculaire wordt verwacht dat het specifieke karakter van het sociale deelfonds duidelijk wordt gemaakt door het rijk.

Bij de inrichting van het Sociaal Domein in het begrotingskader kan de vraag worden gesteld of het toegevoegde waarde heeft een specifieke bestemmingsreserve voor het Sociaal Domein in te richten? Bij de Kadernota 2014 zullen hiervoor nadere afwegingen worden voorgelegd. Een dergelijke reserve kan de functie van een vereveningsreserve vervullen. De baten van het deelfonds binnen de algemene uitkering worden in deze reserve gestort. Een reserve kan echter niet negatief staan. Het werken met een reserve veronderstelt dan ook dat het Sociaal Domein binnen de gestelde kaders kan worden uitgevoerd.

Haarlem

Ad L:
Relatieve schuldpositie Haarlem

Bij de kadernota zal een afweging worden voorgelegd over de schuldreductie. De afweging om al dan niet in dit tijdsgewricht over te gaan op het aflossen van schuld wordt mede ingegeven door de omvang van de Haarlemse schuldpositie te bezien in het licht van de schuldposities van vergelijkbare gemeenten. De VNG heeft de gegevens van de schuldposities van de Nederlandse gemeenten geactualiseerd naar de stand van de schuld per 31 december 2012.

Een belangrijke indicator betreft de netto schuldquote. Deze quote geeft de netto schuld weer als aandeel van de inkomsten. Deze quote is de beste indicator om iets te kunnen zeggen over de financiële vermogenspositie van een gemeente en geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of niet. Als de netto schuldquote de 100% voorbij gaat staat het licht op oranje en boven de 130% op rood.

Eind 2012 zijn er 415 gemeenten. Alle 415 gemeenten hebben een ranking gekregen op basis van de netto schuldquote. De gemeente met de meest gunstige schuldquote staat op nummer 1 en omgekeerd de gemeente met de minst gunstige schuldquote staat op nummer 415. Haarlem staat van alle gemeenten op nummer 376. Beter is het om te vergelijken met de posities van de 100.000+ gemeenten exclusief de G4. Er zijn dan 25 gemeenten die met elkaar vergeleken worden. Haarlem neemt in deze ranking de 4^{e} positie in van gemeente met de hoogste schuldquote. De gemeenten Apeldoorn, Zaanstad en Westland hebben een meer ongunstige schuldquote. De netto schuldquote van Haarlem staat op 118% en krijgt daarmee de kleur oranje. De groei van de schuldenlast in de afgelopen jaren is het gevolg van bewuste keuzes die destijds zijn gemaakt. Door het hoge investeringsniveau van de afgelopen jaren (nieuwbouw scholen, realisatie Raaks-en Zijlpoort, uitvoering rioleringsplan) is ook de leningenportefeuille en de omvang van de schuld gegroeid. Hiermee zijn deze activa gefinancierd.

De ontwikkelingen in de leningenportefeuille (opgenomen leningen)

De absolute ontwikkeling van de schuldpositie van Haarlem verloopt vanaf het jaar 2014 naar verwachting als volgt:

Verloop van de vaste schuld per 1 januari 2014 t/m 2018 *(x € 1 miljoen)*	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Stand van de vaste schuld per 1 januari	590	582	587	587	591
Bij: nieuw aan te trekken leningen	53	36	36	50	6
Af: betaalde aflossingen	61	31	36	46	31
Stand van de vaste schuld per 31 december	**582**	**587**	**587**	**591**	**566**

Uit dit overzicht, zoals opgenomen in de begroting 2014-2018, blijkt dat de vaste schuld naar verwachting eind 2018 onder het niveau ligt van de schuldpositie van 2014. Dit is o.m. te danken aan het ingezette beleid om met een investeringsplafond te werken. De afname van de schuld, die eerst nog iets oploopt, is echter gering.
In het kader van het verbeteren van de financiële positie van Haarlem, waarbij het streven is de schuldenlast te verminderen, waardoor ook de te betalen rentelasten

verminderen. Lagere rentelasten maakt de begroting flexibeler en er ontstaat ruimte voor alternatieve besteding van de wegvallende rentelasten. Het versneld verminderen van de schuld vraagt in principe om een positieve cashflow. Deze ontstaat onder meer als er binnen een sluitende begroting extra stortingen plaatsvinden naar de algemene reserve. Ook hiervoor zijn drie scenario's opgesteld voor de komende vier jaren:

- Scenario 1: in de periode 2015-2018 wordt jaarlijks € 2,5 miljoen gestort in de algemene reserve, ofwel € 10 miljoen in totaal;
- Scenario 2: in de periode 2015-2018 wordt jaarlijks € 5 miljoen gestort in de algemene reserve, ofwel € 20 miljoen in totaal;
- Scenario 3: in de periode 2015-2018 wordt jaarlijks € 7,5 miljoen gestort in de algemene reserve, ofwel € 30 miljoen in totaal;

Deze scenario's zijn in het begrotingskader ingebracht.

Omdat 2015 in financieel opzicht het zwaarste jaar is, wordt in overweging gegeven het jaar van ingang door te schuiven naar 2016. Dit kan uiteraard op alle scenario's worden toegepast.

Ad m **Organisatieontwikkeling en frictielasten**
Als de keuze voor bepaalde taakstellingen van € 10 miljoen gevolgen heeft voor de organisatie en de organisatieomvang, zullen die gevolgen nader in beeld moeten worden gebracht. Op basis van de bevindingen kan worden bezien of er extra tijdelijke budgetten nodig zijn om frictielasten op te kunnen vangen.

Ad n. **Kostenontwikkeling bovenformatieven**
De kostenontwikkeling en met name de aannames voor 2015 e.v. worden getoetst. De uitkomsten hiervan zijn nog niet beschikbaar. Als de uitkomsten aanleiding geven de financiële prognoses voor dit onderdeel te herzien, zal dit bij de Kadernota 2014 worden betrokken.

Ad O **Wegvallende rijksbijdragen voor bodem en ISV**
Bodem: Er is geanticipeerd door vroegtijdig te starten met overleg met het Rijk over de toekenning van middelen voor de uitvoering van rijkstaken 2015 – 2020. Inmiddels is duidelijk dat de vooruitzichten positief zijn. We blijven als gemeente voor deze middelen altijd afhankelijk van het Rijk. Als op enig moment het Rijk beslist om de taken en de daarbij behorende middelen niet meer aan de gemeente te gunnen, zal dit moeten leiden tot formatiereductie. Het betreffende personeel is in vaste dienst bij de gemeente Haarlem. Dit kan leiden tot frictiekosten.
Ontwikkelingen op het gebied van stadsvernieuwing/wonen werden in voorgaande jaren gedekt uit de rijksbijdrage ISV. Een volgende tranche rijksmiddelen wordt niet meer verwacht. Investeringen op dit gebied kunnen niet meer uit deze middelen worden gedekt. Al eerder is bij de Kadernota getracht middelen hiervoor vrij te maken. Met het wegvallen van de baten, vervallen daarmee niet automatisch de activiteiten die hieruit werden gedekt.
In scenario 1 geldt rijksbudget is werkbudget en wordt er geen rekening gehouden met frictiekosten.

Haarlem

In scenario 2 wordt maximaal € 2 miljoen aan middelen geraamd t.b.v. het gedeeltelijk handhaven van activiteiten op het gebied van bodem en ISV en gedeeltelijk om frictiekosten te kunnen opvangen bij het vervallen van de rijksbijdrage bodem en in scenario 3 voor € 2 miljoen.

Ad P. **Baten uit huren en pachten.**
Ook voor huren en pachten zal nog nader bezien worden of er aanleiding is de ramingen voor 2015 bij te stellen. Uiteraard wordt daarbij een onderbouwing aangeleverd.

Ad Q. **Herijking gemeentefonds**
Het gemeentefonds wordt herijkt. De omvang van het fonds wijzigt hier niet door. Dat betekent dat er bij herverdeling voordeel-en nadeelgemeenten zijn. Het nadeel is beperkt tot € 15 per inwoner. De herverdeling zal zijn beslag in 2015 en 2016 krijgen. Eén gedeelte wordt in 2015 herijkt. Dat bestrijkt ongeveer 25% van de algemene uitkering. Exacte cijfers zijn nog niet bekend, maar in het algemeen geldt dat de 100.000+ gemeenten er iets op vooruitgaan. Voor het gedeelte na 2015 is nog geen zicht wat dat voor Haarlem betekent. Voor de herijking zijn drie scenario's uitgewerkt, één waarbij Haarlem voordeelgemeente is, één waarbij Haarlem nadeelgemeente is en één neutrale situatie.

Ad R. **Niet realiseren taakstellingen**
Voor 2015 e.v. staan er twee taakstellingen die naar verwachting niet in volle omvang gerealiseerd zullen worden, te weten centrale inkoop en de 5%-regeling taakmutaties algemene uitkering.
Onder meer vanwege de terugloop in bestedingen wordt geadviseerd de resterende taakstelling op inkoop van € 1,46 miljoen te verlagen naar een niveau van € 0,5 miljoen.
Bij het opstellen van de begroting 2013 is als bezuinigingsmaatregel opgenomen dat 5% van de taakmutaties uit het gemeentefonds wordt gereserveerd als dekking (bijdrage in apparaatskosten). Deze inschatting is gemaakt aan de hand van de mutaties over de afgelopen jaren. Vanaf 2013 is het aantal taakmutaties sterk verminderd en de aard van de taakmutaties zijn meer gericht op WMO en Sociaal Domein en hebben vaak ook nog een relatie met Haarlem als centrumgemeente. De taakstelling wordt dan ook niet gehaald. De taakstelling zou realistischer zijn bij een omvang van € 75.000.
Daarnaast zijn de baten van de bouwleges incidenteel verlaagd in 2013 en 2014. Voor 2015 zou een hogere opbrengst van € 950.000 gerealiseerd moeten worden t.o.v. de reële baten over 2013. Hoewel er nog geen prognoses voorhanden zijn, lijkt een inschatting van een meeropbrengst van € 300.000 meer reëel. Deze inschattingen zijn in het kader ingebracht. De midden-variant sluit aan bij de cijfers zoals hier toegelicht. In de minimale en maximale variant wordt de marge met € 500.000 verhoogd c.q. verlaagd.

Totaal inschatting toekomstige ontwikkelingen:
Afhankelijk van de keuzes die gemaakt worden zal er per saldo rekening mee gehouden moeten worden dat het begrotingskader belast wordt met extra uitgaven. Deze variëren van € 5,5 miljoen structureel in de minimale variant tot € 23 miljoen in 2018 in de maximale variant.

Haarlem

2.4 Dekkingsmogelijkheden

	Ontwikkeling begrotingskader					
	Meerjarenraming					*bedragen x € 1.000*
	Omschrijving	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
	Dekking/opbrengsten:					
1a	Opbrengst takendiscussie structureel		-3.000 v	-5.000 v	-7.000 v	-10.000 v
1b	Opbrengst takendiscussie incidenteel		-7.000 v	-5.000 v	-3.000 v	
2	Rentevoordeel schuldenreductie					
	scenario 1 minimum-variant		-125 v	-250 v	-375 v	-500 v
	scenario 2 midden-variant		-225 v	-450 v	-675 v	-900 v
	scenario 3: maximum-variant		-337 v	-675 v	1.012 v	-1.350 v
3	Lagere kapitaallasten ingevolge afboeking materiele vaste activa ad € 2,6 miljoen m.u.v. riolering(maximale variant)	-160 v	-160 v	-92 v	-92 v	-67 v
	scenario 1 verlaging stelpost onderuitputting (minimale variant)	160 n	160 n	92 n	92 n	67 n
	Scenario 2 voordeel geheel t.g.v. exploitatie	0	0	0	0	0
4	Lastenverhoging	0	Pm n	Pm n	Pm n	Pm n
	opbrengst dekkingsvoorstellen minimum-variant	**0 v**	**-10.000 v**	**-10.000 v**	**-10.500 v**	**-10.500 v**
	opbrengst dekkingsvoorstellen midden-variant	**0 v**	**-10.000 v**	**-10.500 v**	**-10.500 v**	**-11.000 v**
	opbrengst dekkingsvoorstellen maximum-variant	**0 v**	**-10.500 v**	**-11.000 v**	**-11.000 v**	**-11.500 v**

Toelichting

1. Takendiscussie

Zoals hiervoor vermeld zullen de benodigde dekkingsmiddelen in hoofdzaak uit de takendiscussie moeten komen. Hiervoor is taakstellend een opbrengst geraamd van € 10 miljoen structureel.

Om die opbrengst structureel te kunnen realiseren is het denkbaar dat het verminderen van taken consequenties heeft voor de omvang van de organisatie, die niet direct gerealiseerd kan worden. Ook is het denkbaar dat er langlopende contracten, verplichtingen etc. bestaan, die pas op termijn aangepast kunnen worden. Daarom is de opbrengst van de taakstelling verdeeld in een structurele opbrengst (€ 3 miljoen in 2015 oplopend tot € 10 miljoen in 2018) en aanvullende incidentele opbrengsten, om toch de gehele taakstelling te realiseren.

De keuze van scenario's voor wat betreft de inschatting van de ontwikkelingen voor 2015 e.v. is bepalend of zonder (incidentele) aanvullende bezuinigingen er een sluitend meerjarenperspectief kan worden aangeboden.

2. Rentevoordeel schuldreductie
Als gekozen wordt voor één van de scenario's voor schuldreductie heeft dit als bijkomend voordeel dat er rentevoordelen ontstaan ter grootte van de groei van de algemene reserve (bespaarde rente). Deze scenario's zijn in het begrotingskader ingebracht.

3. Afwaardering activa
In het kader van de bestaanscontrole Materiele Vaste Activa is door de hoofdafdelingen o.b.v. richtlijn bestaanscontrole onderzoek gedaan naar het bestaan van de activa. Op basis van dat onderzoek is een audit uitgevoerd. De uitkomst van die audit is dat er nog € 2,6 miljoen aan activa moet worden afgeboekt bij de jaarrekening. Dit betekent echter ook dat de kapitaallasten van de afgeboekte activa vervallen, voorzover niet de riolering betreffend (vanwege gesloten financiering leiden lagere lasten tot lagere tarieven).
In de meerjarenbegroting is er ook rekening mee gehouden dat niet alle investeringen in een jaar gerealiseerd worden (onderuitputting). Er is een voordeel van € 1,5 miljoen geraamd.
Doordat ook het investeringsniveau afneemt, neemt het risico toe dat dit voordeel niet wordt gerealiseerd. Daarom wordt voorgesteld het voordeel op de kapitaallasten aan te wenden om dit risico te verkleinen.

4. Lastenverhoging/Ontwikkeling woonlasten
De lokale lastendruk wordt bepaald door de tarieven OZB-woningen en de afvalstoffen- en rioolheffing, resp. gemiddeld € 263+ € 332 + € 155 per woonruimte ofwel € 750 per woonruimte.
De gemiddelde woonlasten van de grote gemeenten over 2013 (voor 2014 worden binnenkort de cijfers verwacht) bedroeg € 673 per woonruimte. De gemiddelde woonlasten van de grote gemeenten over 2014 is nog niet bekend. Onderstaand de vergelijking met de cijfers van Haarlem met het gemiddelde voor 2013:

Haarlem

Lokale lastendruk in euro's voor een meerpersoonshuishouding 2013	Gemiddeld	Haarlem
Rioolheffing	155	146
OZB eigenarendeel	226	255
Afvalstoffenheffing	291	336
Totaal	**673**	**737**
index	100%	110,0%

In de meerjarenraming wordt geen rekening gehouden met een verhoging van het tarief OZB-woningen, anders dan een aanpassing aan het gestegen prijspeil. De rioolheffing is met ingang van 2014 100% kostendekkend. Dit is ook meerjarig geraamd. Vanwege de uitvoering van het gemeentelijk rioleringsprogramma wordt wel rekening gehouden met een stijging van de rioolheffing na 2015 met € 11 a € 12 per woonruimte.
De afvalstoffenheffing is eveneens met ingang van 2014 100% kostendekkend, ook meerjarig geraamd. Met ingang van 2014 is rekening gehouden met een daling van de kosten (en dus een lagere afvalstoffenheffing) vanwege lagere kosten van afvalverwerking door het oversluiten van het bestaande contract. De besluitvorming hieromtrent heeft geleid tot een claim. Als deze claim wordt toegekend en de gemeente terugvalt op het bestaande contract, stijgt de afvalstoffenheffing met € 11 per woonruimte. Gelet op het feit dat Haarlem hogere woonlasten dan het gemiddelde van de grote gemeenten heeft en dat de rioolheffing en mogelijk ook de afvalstoffenheffing de komen de jaren stijgt en al 100%-kostendekkend is, is een substantiële verhoging van de woonlasten ten gunste van het begrotingskader niet waarschijnlijk.

In het begrotingskader wordt daarom geen rekening gehouden met hogere opbrengsten uit woonlasten gerelateerde belastingen en heffingen.

De lokale lastendruk voor 2014 is als volgt opgebouwd:

Haarlem

Lokale lastendruk voor een gemiddelde woning

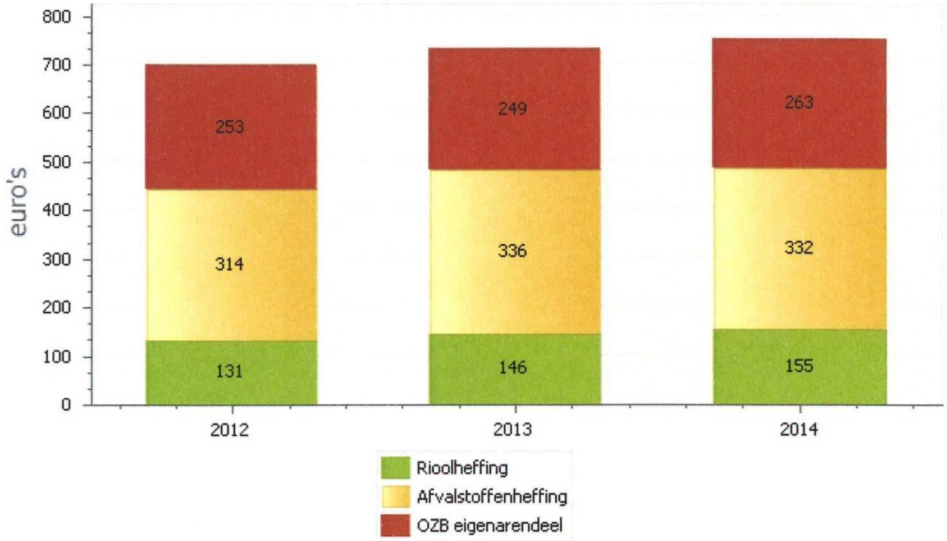

Haarlem

2.5 Totaalbeeld

Het totale begrotingskader is als bijlage 1 aan de brief toegevoegd. De varianten kunnen samengevat als volgt worden weergegeven:

	Ontwikkeling begrotingskader					
	Meerjarenraming					*bedragen x € 1.000*
	Omschrijving	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
	Variant 1: strakke sturing pro actief	**1.500 n**	**0 v**	**-4.500 v**	**-6.000 v**	**-3.000 v**
	Variant 2: gematigde sturing: op moment zelf	**1.500 n**	**9.000 n**	**4.500 n**	**2.000 n**	**4.000 n**
	Variant 3: losse sturing: achteraf	**1.500 n**	**19.000 n**	**15.000 n**	**12.000 n**	**13.500 n**

In dit kader is de € 10 miljoen opbrengst uit de takendiscussie/incidentele bezuinigingen al verwerkt. In de variant van de strakke sturing ontstaat dan een sluitend meerjarenperspectief. Om een niet sluitend meerjarenperspectief te voorkomen, zal er ten opzichte van de overige varianten bijgestuurd moeten worden of ieder jaar meer aan bezuinigingen gerealiseerd moeten worden.
Het voorlopige begrotingskader onderbouwt dan ook de noodzaak van een minimale opbrengst uit de takendiscussie van € 10 miljoen structureel.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris, de burgemeester,

J. Scholten mr. B.B. Schneiders

Bijlage 1

	Ontwikkeling begrotingskader					
	Meerjarenraming					*bedragen x € 1.000*
	Omschrijving	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
	Meerjarenraming 2014-2018 volgens begroting 2014 (blz. 31)	**-60 v**	**5.840 n**	**1.915 n**	**888 n**	**1.760 n**
	Onderbouwd					
a	Structurele doorwerking BERAP 3	39 n	19 n	-2 v	-22 v	-42 v
b	Structurele doorwerking belastingvoorstellen	390 n	390 n	390 n	390 n	390 n
c	Lagere OZB-baten verzorgings-en vepleeghuizen	440 n	440 n	440 n	440 n	440 n
d1	Doorwerking september-circulaire	-25 v	-127 v	364 n	27 n	865 n
d2	Doorwerking december-circulaire	700 n	-1.100 v	-1.300 v	-1.500 v	-1.500 v
e	Duinwijckhal	52 n	52 n	52 n	52 n	52 n
f	Structurele doorwerking jaarrekening 2013	pm	pm	pm	pm	pm
	Inschatting					
g	Ophogen ruimte voor investeringen binnen het investeringsniveau				461 n	1.762 n
h	Scenario 1: Dekking bekostiging hogere lasten Paswerk uit participatie budget					
	hogere lasten Paswerk	0	830 n	950 n	1.250 n	1.500 n
	dekking t.l.v. participatiebudget	0	-830 v	-950 v	-1.250 v	-1.500 v
	Scenario 2: Maximum variant : Bekostiging GR Paswerk uit algemene middelen	0	830 n	950 n	1.250 n	1.500 n
i	Wijziging bekostiging onderhoud onderwijsvoorziening	0				
	Minimum-variant € 400.000	0	400 n	400 n	400 n	400 n
	midden-variant € 800.000	0	800 n	800 n	800 n	800 n
	Maximum-variant € 1.200.000	0	1.200 n	1.200 n	1.200 n	1.200 n
j	Bezuiniging VRK					
	nog te realiseren bezuinigingen	0	100 n	285 n	400 n	761 n
	scenario 1: VRK realiseert bezuiningen	0	-100 v	-285 v	-400 v	-761 v
	scenario 2: VRK realiseert voor 50% bezuinigingen	0	-50 v	-145 v	-200 v	-380 v
	scenario 3: VRK realiseert bezuinigingen niet	0	0 v	0 v	0 v	0 v

Meerjarenraming

bedragen x € 1.000

	Omschrijving	2014	2015	2016	2017	2018
k	Scenario 1 sociaal domein (minimum-varaiant)	0	0 n	0 n	0 n	0 n
	Scenario 2 sociaal domein		5.000 n	4.000 n	3.000 n	2.000 n
	Scenario 3: sociaal domein		10.000 n	8.000 n	6.000 n	4.000 n
l	Scenario's schuldreductie					
	scenario 1 minimum-variant	0	2.500 n	2.500 n	2.500 n	2.500 n
	scenario 2 midden-variant	0	5.000 n	5.000 n	5.000 n	5.000 n
	scenario 3: maximum-variant	0	7.500 n	7.500 n	7.500 n	7.500 n
m	Organisatie ontwikkeling en frictielasten		xx n	xx n	xx n	xx n
n	Kostenontwikkeling bovenformatieven	0	pm n	Pm n	Pm n	Pm n
o	Wegvallende rijksbaten bodem en ISV					
	scenario 1: minimum-variant	0	0	0	0	0
	scenario 2: midden-variant	0	1.000 n	1.000 n	1.000 n	1.000 n
	scenario 3: maximum-varaint	0	2.000 n	2.000 n	2.000 n	2.000 n
p	Baten uit Wabo en huren en pachten	0	Pm n	Pm n	Pm n	Pm n
q	Herijking gemeentefonds					
	scenario 1: voordeelgemeente	0	v	-750 v	-750 v	-750 v
	scenario 2: neutrale gemeente	0	0	0	0	0
	scenario 3: nadeelgemeente	0		1.500 n	1.500 n	1.500 n
r	Nit realiseren taakstellingen					
	scenario 1: minimum-variant	0	1.500 n	1.500 n	1.500 n	1.500 n
	scenario 2: midden-variant	0	2.000 n	2.000 n	2.000 n	2.000 n
	scenrio 3: maximum-variant	0	2.500 n	2.500 n	2.500 n	2.500 n
	Minimum-variant interne factoren	500 n	4.500 n	4.500 n	5.000 n	6.000 n
	Minimum-variant externe factoren	1.000 n	-500 v	-1.000 v	-1.500 v	-500 v
	Midden-variant interne factoren	500 n	8.500 n	8.500 n	8.500 n	10.000 n
	Midden-variant externe factoren	1.000 n	5.000 n	4.500 n	3.500 n	3.000 n
	Maximum-variant interne factoren	500 n	12.500 n	12.500 n	12.500 n	14.000 n
	Maximum-variant externe factoren	1.000 n	11.500 n	11.500 n	9.500 n	9.000 n
	Dekking/opbrengsten:					
1a	Opbrengst takendiscussie structureel		-3.000 v	-5.000 v	-7.000 v	-10.000 v
1b	Opbrengst takendiscussie incidenteel		-7.000 v	-5.000 v	-3.000 v	
2	Rentevoordeel schuldenreductie					
	scenario 1 minimum-variant		-125 v	-250 v	-375 v	-500 v
	scenario 2 midden-variant		-225 v	-450 v	-675 v	-900 v
	scenario 3: maximum-variant		-337 v	-675 v	-1.012 v	-1.350 v

	Meerjarenraming					*bedragen x € 1.000*
	Omschrijving	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
3	Lagere kapitaallasten ingevolge afboeking materiele vaste activa ad € 2,6 miljoen m.u.v. riolering	-160 v	-160 v	-92 v	-92 v	-67 v
	scenario 1 verlaging stelpost onderuitputting	160 n	160 n	92 n	92 n	67 n
4	Lastenverhoging	0	Pm n	Pm n	Pm n	Pm n
	opbrengst dekkingsvoorstellen minimum-variant	**0 v**	**-10.000 v**	**-10.000 v**	**-10.500 v**	**-10.500 v**
	opbrengst dekkingsvoorstellen midden-variant	**0 v**	**-10.000 v**	**-10.500 v**	**-10.500 v**	**-11.000 v**
	opbrengst dekkingsvoorstellen maximum-variant	**0 v**	**-10.500 v**	**-10.500 v**	**-11.000 v**	**-11.500 v**
	Variant 1: strakke sturing pro actief	**1.500 n**	**0 v**	**-4.500 v**	**-6.000 v**	**-3.000 v**
	Variant 2: gematigde sturing: op moment zelf	**1.500 n**	**9.000 n**	**4.500 n**	**2.000 n**	**4.000 n**
	Variant 3: losse sturing: achteraf	**1.500 n**	**19.000 n**	**15.000 n**	**12.000 n**	**13.500 n**

Legenda:

Totalen afgerond € 0,5 miljoen

Externe factoren :geel

Interne factoren: niet gearceerd

Bijlage 2 bij begrotingskader: Wetswijziging financiering onderhoud onderwijshuisvesting

1. Inleiding

In de *wijziging van de Wet op het primair onderwijs, Wet op de expertise centra en Wet primair onderwijs BES in verband met de overheveling van taak en budget voor aanpassingen in onderwijshuisvesting van gemeente naar school* wordt geregeld dat de scholen per 1 januari 2015 alle middelen voor onderhoud rechtstreeks van het rijk ontvangen. Daarmee ontstaat een koppeling tussen de reeds bestaande verantwoordelijkheid van de scholen voor onderhoud en de financiële middelen. Tot 1 januari 2015 krijgen de scholen bekostiging van het Rijk voor (delen van) het onderhoud en krijgen gemeenten daarvoor ook middelen, die weer aan het onderwijs beschikbaar worden gesteld (de zgn. binnen-buiten systematiek).

De wetswijziging leidt tot een uitname uit het Gemeentefonds van € 158.000.000, voor Haarlem dus ongeveer € 1.600.000 (1% van de totale uitname). In tegenstelling tot de uitname als gevolg van motie Buma, staat tegenover deze uitname wel een taakvermindering[1].
Desalniettemin is het van belang om inzichtelijk te maken, wat het financiële effect van de wetswijziging voor de gemeente en de scholen is. Uitkering en besteding lopen ook in dat geval niet parallel. Daarom is ook een analyse gemaakt van de budgetten voor onderhoud en de te verwachten (meerjarige) uitgaven voor onderhoud. Deze analyse geeft een beeld van de verschuiving van budgetten tussen gemeente en scholen (schoolbesturen) en de financiële effecten voor de gemeente van die maatregel.

2. Juridische impact wetgeving

In het wetsvoorstel wordt in hoofdlijnen het volgende geregeld.

1. In het primair onderwijs zal de verantwoordelijkheid voor buitenonderhoud en aanpassingen aan het gebouw overgeheveld worden van de gemeente naar het bevoegd gezag. In de artikelen 92 van de WPO, 90 WEC en 79 WPO BES is aangegeven welke voorzieningen in de huisvesting onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen. De gemeente zal niet langer verantwoordelijk zijn voor buitenonderhoud en aanpassingen aan het gebouw. **De verantwoordelijkheid voor buitenonderhoud en aanpassingen aan het gebouw zal bij het bevoegd gezag komen te liggen**. Het bevoegd gezag zal de uitvoering van de bijbehorende taken zelf bekostigen en krijgt daarvoor extra budget in de lumpsum. Dit wordt tot uiting gebracht in de artikelen 114 WPO, 112 WEC en 97 WPO BES. In plaats van onderhoud wordt nu gesproken over onderhoud van het gebouw en het terrein. Dit verduidelijkt dat het niet langer alleen gaat om het klein onderhoud waar de bevoegde gezagsorganen verantwoordelijk voor zijn.
2. **Er verandert niets aan de verantwoordelijkheden voor het onderhoud van de lokalen bewegingsonderwijs. Aanpassing van en buitenonderhoud aan deze lokalen blijft de verantwoordelijkheid van gemeenten**.
3. **De verantwoordelijkheid voor renovatie zal niet uitdrukkelijk bij ofwel de gemeente ofwel het bevoegd gezag komen te liggen, omdat renovatie niet als aparte voorziening is opgenomen in de onderwijswetten**. Gemeenten en bevoegde gezagsorganen zullen in voorkomende gevallen in goede verstandhouding tot een redelijk vergelijk moeten komen over de verdeling van de kosten en een eventuele keuze tussen renovatie en nieuwbouw[2].

3. Financiën onderhoud

Er ligt voor alle basisscholen in Haarlem een MJOP, dat tot en met 2031 in beeld brengt wat op welk moment tegen welke kosten onderhouden moet worden. De staat van het huidig onderhoud en het toekomstig onderhoud zou daarmee niet meer betwist moeten (kunnen) worden.

Binnen de onderwijsbegroting zijn de volgende middelen beschikbaar voor onderhoud:

---

[1] De motie Buma behelst een uitname uit het Gemeentefonds per 1 januari 2015 van € 256.000.000. Voor Haarlem een (geraamd) nadeel van € 2.500.000 dat in de Kadernota 2013 al verwerkt is. De motie Buma veronderstelt dat gemeenten te weinig uitgeven aan het onderwijs en dat daarom een korting gemeentefonds mogelijk is. Doel van de motie was de middelen toe te voegen aan de lump-sum onderwijs. Hieraan is door Rutte II een andere invulling gegeven. Voor het onderwijsveld wordt het ook een "sigaar uit eigen doos".
[2] Over de term "renovatie" is landelijk inmiddels "jurisprudentie" (wat is het en wie is dan verantwoordelijk) aan het ontstaan

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Onderhoud onderwijs	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000
Functionele aanpassingen	800.000	800.000	800.000	800.000	800.000	0
Totaal	**1.200.000**	**1.200.000**	**1.200.000**	**1.200.000**	**1.200.000**	**400.000**

Inclusief functionele aanpassingen is jaarlijks € 1.200.000 beschikbaar voor onderhoud. Exclusief functionele aanpassingen besteedt de gemeente ongeveer € 400.000 aan onderhoud.

3.1 Budget functionele aanpassingen

Bij de verzelfstandiging van het openbaar onderwijs is een bedrag ("alternatieve bruidschat") van € 8.000.000 voor functionele aanpassingen beschikbaar gesteld. In overleg met het onderwijs is dit bedrag in 10 termijnen van € 800.000 (tot en met 2018) beschikbaar. Op grond van de verordening financiële en materiële gelijkstelling wordt het bedrag jaarlijks aan de scholen toegekend (zie bijlage 1, verordening). Scholen kunnen hiervoor onderhoud (of beter onderhoud) uitvoeren.
De middelen voor de functionele aanpassingen zijn tot en met 2018 beschikbaar, daarna is er geen budget meer.
In jaar 1 van de regeling hebben de scholen geen beroep op de regeling gedaan en is een bedrag van € 800.000 vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat (hierover is nog altijd discussie met het onderwijs). In 2011 is in het kader van de bezuinigingen eenmalig € 800.000 bezuinigd op het budget (in overeenstemming met het onderwijs).

4. Conclusie

1. Altijd nadeelgemeente

De wetswijziging leidt tot een uitname AU van € 1.600.000 en het vervallen van de verantwoordelijkheid voor onderhoud (maximaal beschikbaar tot € 1.200.000, na 2018 € 400.000). Kortom, de gemeente heeft hoe dan ook een fors nadeel als gevolg van deze wetswijziging.

2. Meerjarig te weinig beschikbaar voor onderhoud

Uit de MJOP's onderhoud onderwijs blijkt dat er gemiddeld € 1.000.000 per jaar beschikbaar moet zijn voor het onderhoud. Kortom, zonder wetswijziging was een verhoging van het budget ook noodzakelijk geweest: op korte termijn (tot 2018 echter niet!). Hierin is nog geen rekening gehouden met het "uitgestelde" onderhoud 2012-2014 omdat in die jaren de budgetten niet toereikend zijn, al het onderhoud te verrichten.

Schoolbestuur	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Haarlem Schoten								
Totaal gemeente	0	28.753	851	32.673	0	0	12.155	89.626
Rudolf Steiner								
Totaal gemeente	0	0	0	6.876	0	0	0	0
Stichting Vrije School Kennemerland								
Totaal gemeente	0	10.000	0	31.207	0	0	14.881	0
Haarlemse Montessorischool								
Totaal gemeente	61.008	82.073	0	0	7.611	0	3.022	0
Stichting Spaarnesant								
Totaal gemeente	262.581	1.107.037	736.935	250.477	454.585	78.861	763.277	835.519
Salomo								
Totaal gemeente	12.468	93.849	4.347	31.722	3.569	27.527	61.905	0
St. Bavo								
Totaal gemeente	738.422	684.580	79.723	29.993	16.502	8.985	0	415.177
Dunamare								
Totaal gemeente	63.404	0	0	0	0	0	2.571	0
TOTAAL GEMEENTE	1.137.883	2.006.292	821.856	382.948	482.267	115.373	857.811	1.340.322
Cumulatief t/m 2014			3.966.031					

3. Budget functionele aanpassingen is onderhoud

Op grond van de verodering materiële en financiële gelijkstelling kan geconcludeerd worden dat de middelen voor "functionele aanpassingen", tot en met 2018 jaarlijks € 800.000, als middelen voor onderhoud beschouwd kunnen worden. Vanuit dat perspectief kan het bedrag meegenomen worden in de consequenties van de wetswijziging: i.c. het bedrag kan vrijvallen omdat de gemeente vana f 1 januari 2015 geen (financiële) verplichting voor het onderhoud meer heeft.
Dit neemt niet weg dat met de schoolbesturen afspraken zijn gemaakt over deze middelen (meerjarig beschikbaar stellen in plaats van een bedrag ineens) én dat al 2 tranches niet beschibaar zijn gesteld. Een gevoelig punt.

4. Onderhoudsplicht bewegingsonderwijs

De verantwoordelijkheid voor het onderhoud van lokalen voor bewegingsonderwijs blijft ongewijzigd: de gemeente is daarvoor verantwoordelijk. Voor het vervullen van deze verantwoordelijkheid blijven dus middelen binnen de onderwijsbegroting noodzakelijk. Het vraagt nader onderzoek om hoeveel objecten het hier gaat en hoeveel middelen hier voor nodig zijn. Een deel van het bewegingsonderwijs vindt plaats op locaties die niet aan een school verbonden zijn. Beheer en onderhoud van deze locaties loopt via sport/SRO

4. Scenario's

Op basis van de uitname en beschikbare middelen ontstaan de volgende scenario's, die overigens in elk scenario tot een nadeel voor de gemeentebegroting leiden:

Scenario 1. Functionele aanpassingen niet beschikbaar voor onderhoud	2015	2016	2017	2018	2019
Uitname AU	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000
Vrijval middelen onderhoud	-400.000	-400.000	-400.000	-400.000	-400.000
Nadeel begroting	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000

Scenario 2. Functionele aanpassingen beschikbaar voor onderhoud (tot en met 2018! Daarna altijd scenario 1)	2015	2016	2017	2018	2019
Uitname AU	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000
Vrijval middelen onderhoud	-1.200.000	-1.200.000	-1.200.000	-1.200.000	-400.000
Nadeel begroting	400.000	400.000	400.000	400.000	1.200.000

Scenario 3. Functionele aanpassingen voor de helft beschikbaar voor onderhoud (tot en met 2018! Daarna altijd scenario 1)	2015	2016	2017	2018	2019
Uitname AU	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000
Vrijval middelen onderhoud	-800.000	-800.000	-800.000	-800.000	-400.000
Nadeel begroting	800.000	800.000	800.000	800.000	1.200.000

5. Maatregelen

Per saldo ontstaat als gevolg van de wetswijziging hoe dan ook een nadeel voor de gemeentebegroting. De vraag is welke aanvullende maatregelen getroffen kunnen worden om dit nadeel te beperken/weg te werken. In bijlage 2 is het totaaloverzicht van uitgaven (raming en werkelijk) op het domein onderwijshuisvesting opgenomen (voor 2013 tot en met oktober 2013). Daaruit blijkt dat:

- De overige budgetten volledig besteed worden;
- De bulk van uitgaven meerjarig vast zit in kapitaallasten

Het treffen van maatregelen binnen het domein onderwijshuisvesting ter dekking van het nadeel uitname onderhoud daarmee feitelijkk niet mogelijk is.

BIJLAGE 1: VOORZIENING FUNCTIEVERBETERENDE AANPASSINGEN / ONDERHOUD

1. Aanduiding van de voorziening.

1. Een voorziening functieverbeterende aanpassing / groot onderhoud is een investering in / aan het schoolgebouw die tot gevolg heeft dat:
   - het schoolgebouw voldoet aan de te stellen onderwijskundige eisen en
   - de investeringen leiden tot het terugdringen van de exploitatiekosten van het schoolgebouw.
2. Tot de voorziening functieverbeterende aanpassingen worden ook gerekend investeringen die het gevolg zijn van aanvullende eisen van de brandweer en investeringen die leiden tot het voorkomen van schade in/aan het schoolgebouw.

2. Voorwaarden toekennen vergoeding.

1. Niet in aanmerking komen de schoolgebouwen:
   - van het voortgezet onderwijs
   - die zijn opgenomen in het Uitvoeringsplan Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs 2007-2010 en in de evaluatie van het Uitvoeringsplan Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs 2008-2011 met een investering vervangende nieuwbouw niet
2. De activiteiten die in aanmerking komen voor het bekostigen en behoren tot de categorie onder 1.1. zijn:
   - vervangen vloerbedekking
   - plafondafwerking, w.o. wordt begrepen het vervangen van plafonds i.c.m. met vervangen verlichting en waarbij rekening kan worden gehouden met extra voorzieningen om het binnenklimaat te verbeteren;
   - aanpassen sanitaire voorzieningen
   - vervangen vaste keukenvoorzieningen
   - vervangen zonwering aan de buitenkant door een minder onderhouds- en vandalismegevoelig systeem
   - vervangen gevelbekleding door Trespa
   - vroegtijdige vervangen van de buitenkozijnen i.c.m. met het aanbrengen van HR++ glas
   - aanbrengen isolatie i.c.m. vervangen dakbedekking.
3. De activiteiten die in aanmerking komen voor het bekostigen en behoren tot de categorie onder 1.2. zijn:
   - het aanbrengen van camera's;
   - het aanbrengen van alarmering in / aan het schoolgebouw en
   - het aanbrengen van glas met een brandwerendheid van 60 minuten.
   - Voor het toekennen van de aanvullende middelen voor de activiteiten genoemd onder 2 zijn de nadere criteria uitgewerkt in de notitie 'Inzet extra middelen functionele verbeteringen en terugdringen exploitatietekort', vastgesteld in de werkgroep Huisvesting d.d. 14 december 2008 (bijlage bij deze voorziening).

3. Beschikbaar investeringsbudget.

1. Voor het bekostigen van de onder 1 en 2 genoemde investeringen is beschikbaar:
   - een investeringsbudget van maximaal € 6.674.419,-- in de periode 2007-2010 en
   - een bedrag van maximaal € 800.000,-- op jaarbasis gedurende de periode 2009-2018.
2. Het beschikbare budget per schoolbestuur wordt vastgesteld op basis van de uitkomst van het door de schoolbesturen in gezamenlijkheid opgesteld meerjarenonderhoudsplan 2008, waarbij het totaal van de in de periode 2008 – 2027 geraamde onderhoudskosten bepalend is voor de percentuele verdeling.
3. Op basis van het gestelde onder 3.2. is het per schoolbestuur maximaal beschikbare investeringsbudget vastgesteld op het percentage zoals opgenomen in kolom 1. Het percentage in kolom 2 is van toepassing als het college besluit voor de bijzondere basisschool 'de Ark' geen vervangende nieuwbouw toe te staan, maar renovatie van het pand Velserstraat 15/17 i.c.m. uitbreiding:

Naam schoolbestuur	perc. excl. Velserstraat	perc. incl. Velserstraat
stichting Haarlem-Schoten	8,98	8,58
stichting Rudolf Steiner	1,98	1,89
stichting Vrije School Kennemerland	3,37	3,22
Haarlemse Montessorischool	3,01	2,88
stichting Openbaar Primair Onderwijs Haarlem	52,66	50,25
stichting samenwerkingsverband Primair Onderwijs Zuid-Kennemerland	2,53	2,42
muziekinstituut Sint Bavo	1,25	1,20
stichting Salomo	14,88	18,69

stichting Sint Bavo	10,27	9,81
stichting Dunamare	1,07	1,03

4. Als op basis van de eindafrekening per schoolbestuur wordt vastgesteld dat het beschikbare investeringsbudget niet volledig noodzakelijk is, wordt voor het niet bestede deel een nieuw besluit genomen in overleg met de andere schoolbesturen.

4. Criteria beschikbaar stellen investeringsbudget.

1. Schoolgebouwen waarvoor (vervangende) nieuwbouw is opgenomen in het Uitvoeringsplan SHO 2007-2010 resp. 2008-2011 komen niet voor aanvullende bekostiging in aanmerking (investeringen tot en met 2013).
2. Schoolgebouwen waarvoor een investering 'uitbreiding' is opgenomen in het Uitvoeringsplan SHO 2007-2010 resp. 2008-2011 komen uitsluitend voor aanvullende bekostiging investeringen 'terugdringen exploitatiekosten' in aanmerking in het bestaande gedeelte van het schoolgebouw, omdat bij het realiseren van de uitbreiding rekening moet worden gehouden met de voorzieningen die noodzakelijk zijn om het schoolgebouw te laten voldoen aan de huidige onderwijskundige eisen (bijv. realiseren kleine onderwijskundige ruimten, flexibiliteit).
3. (Gedeelten van) schoolgebouwen die in de laatste tien jaar zijn gerealiseerd komen niet in aanmerking voor aanvullende bekostiging.
4. Schoolgebouwen die niet zijn opgenomen in het Uitvoeringsplan SHO 2007-2010 resp. 2008-2011 komen in aanmerking voor aanvullende bekostiging voor die investeringen die leiden tot het terugdringen van het exploitatiekosten, voorzover deze voorzieningen nog niet aanwezig zijn.
5. Noodlokalen van schoolgebouwen (= tijdelijke huisvesting) komen niet in aanmerking voor het bekostigen van groot onderhoud / functionale aanpassingen.
6. Die investeringen waarbij de investeringskosten door middel van een terugverdientijd kunnen worden gedekt komen voor bekostiging door de gemeente in aanmerking als deze onderdeel uitmaken van de renovatie van het schoolgebouw en de terugverdientijd langer duurt dan 5 jaar.
7. Als investeringen om de exploitatiekosten terug te dringen en investeringen 'functionele aanpassingen' een onderlinge relatie hebben, kunnen investeringen gelijktijdig worden gerealiseerd, mits hiervoor voldoende financiële middelen beschikbaar zijn.
8. De gemeentelijke bijdrage wordt uitgedrukt in een percentage van het benodigde investeringsbedrag in relatie met het beschikbare gemeentelijke budget.

5. Beschikbaar stellen investeringsbudget..

Het investeringsbedrag wordt beschikbaar gesteld op basis van een door het schoolbestuur ingediende kostenraming, waarbij het investeringsbedrag wordt gecombineerd met:

1. het krediet voor de uitbreiding van het schoolgebouw
2. voor de overige investeringen op basis van het vastgestelde plan van aanpak, waarbij rekening wordt gehouden met het beschikbaar komen van het onder 3 genoemde budget, t.w.:
3. voor de jaren 2007-2009 maximaal € 3.973.658,--
4. voor het jaar 2010 maximaal € 2.700.761,--
5. voor de jaren 2009 tot en met 2018 maximaal € 800.000,-- per jaar.

BIJLAGE 2: OVERZICHT UITGAVEN 2009-OKTOBER 2013 ONDERWIJSHUISVESTING

Investeringen	2009		2010		2011		2012		2013 (stand oktober 2013)	
bouw en 1e inrichting	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
SHO-1	1.328.000	392.000	1.294.000							

Onderhoud gebouwen	2009		2010		2011		2012		2013	
	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	1.261.000	385.000	1.020.000	1.186.000	1.200.000	1.236.000	958.000	1.085.000	1.200.000	818.000

Schade Gebouwen	2009		2010		2011		2012		2013	
	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	235.300	415.000	235.300	332.600	235.300	365.600	285.300	380.500	285.000	176.800

Huren Gebouwen	2009		2010		2011		2012		2013	
	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	578.000	651.600	578.000	740.700	646.800	695.900	471.000	795.500	593.900	550.900

OZB Gebouwen	2009		2010		2011		2012		2013	
	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	365.000	334.000	365.000	451.800	365.000	596.100	732.000	754.600	599.000	757.900

Riool en waterschap	2009		2010		2011		2012		2013	
Gebouwen	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	0	-4.000	0	461	0	102	0	272	0	4.679

Gymzalen	2009		2010		2011		2012		2013	
exploitatie	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	404.800	403.500	493.400	645.600	472.200	617.500	548.200	531.000	548.200	546.400

Gymzalen	2009		2010		2011		2012		2013	
kap. Lasten	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	0	0	108.800	108.800	103.300	103.600	91.700	109.900	77.300	60.200

scholen	2009		2010		2011		2012		2013	
kap.lasten	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	7.797.812	6.408.050	8.125.700	8.176.600	9.403.300	9.406.700	12.010.100	11.906.500	11.631.700	11.678.500

Niet onderwijs	2009		2010		2011		2012		2013	
o.a. 1e inrichting	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	0	0	335.000	328.000	307.000	306.000	440.500	439.500	470.000	470.000

Overig	2009		2010		2011		2012		2013	
	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	0	0	0	0	0	0	0	1.786.100	0	333.500

Ambtelijke inzet	2009		2010		2011		2012		2013	
	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk	Begroot	Werkelijk
Totaal	0	0	45.000	132.000	130.000	200.000	130.000	350.000	325.000	175.000

Totaal	10.641.912	8.593.150	11.306.200	12.102.561	12.862.900	13.527.502	15.666.800	18.138.872	15.730.100	15.571.879